

זהו הצמחים לאורך המסלול

לכל אחד מן הצמחים הנדונים נקבע מספר בן שלוש ספרות, המלווה אותו לאורך המסלול בתוך "עלה" ו"רוק.
האות "ע" ליד המספר מציינת צמח עונתי, הנראה לעין רק בעונת שנה מסוימת. בטבלה המוצגפת לעלון זה מצויינים ליד מספרו של הצמח שמותיו בעברית, בערבית ובלטינית (הוא השם המדעי).

האזור הגובל בנאות קדומים מצפון הוא שטח אימונים של צה"ל, ולעתים נשמעים משם מטחי יריות, ממש כדברי רבי אליעזר המודעי : "ספר וסיף ירדו כרוכים מן השמים" (מדרש תנאים לדברים י"א, י"ב).

איסור מוחלט חל על הכניסה אל בריכות-מים, מערות ובורות המצויים בשטח, לבד מאלה שעלון זה מפנה אתכם אליהם, **אולם במקומות אלה יש להקפיד - מטעמי בטיחות – שתמיד יישאר מבוגר אחד בחוף**.

תחנה 1 - תצפית על אזור המסלול

בתחנה זו ניתן לצפות על האזורים בהם עוברים מסלולי ההדרכה העצמית א/, ב'. משמאל לחורשת האורנים הנראית בדרום (הפנו מבטכם לצד ימין) בולט משטח המים של בריכת השקמים, שהיא הבריכה העליונה במערכת של שלוש בריכות באזור סירונו. בריכות אלו נחפרו במטרה לאגור את מי הנגר של גשמי החורף, כדברי שלמה בן דוד "עשיתי לי בְּרִיכוֹת מֵיִם לְהִשְׁקוֹת מִקֶּם יַעַר צוֹמֵחַ עֵצִים" (קהלת ב'ו). הישר מולנו נמצאת גבעת המנורה, אשר עליה נשתלו עצי זית וצמחי המוריות, ועצי שקד בראשה ולמרגלותיה. הסמלים הגלומים בעצים אלה להכרת סמל מדינת ישראל מבוארים בעליל ההדרכה למסלול ב'. מתחתינו נמצאת בריכת שלמה, מוקפת בסוף, בעצי תמר ובעצים אחרים, שיהוו פרק-לימוד בהמשך מסלולנו. בריכה זו היא הבריכה התיכונה. הלאה למטה, מצפון-מזרח לבריכה זו, נראה חלק מגיאי שיר השירים, ובתחתיתו ממצבצים פני המים של הבריכה התחתונה, היא בריכת הרועים.

בתמשך דרכנו אל תחנה 2 אנו עוברים ליד **גת עתיקה**. גת זו נחשפה במהלך החפירות שהבצאנו בעל, מטעם רשות העתיקות, על ידי צוות נאות קדומים בגיהולה של חברת הצוות, הארכיאולוגית מיכל עירון לובין. גת זו נחצבה, כפי הנראה, בסוף תקופת הבית השני, וחידישה פעילותה במאות הששית והשביעית לסה"נ. גת זו היא אחת מתוך מערך מסועף של מיתקנים חקלאיים שהתגלו כאן במהלך החפירות. מיתקנים אלה היו, כנראה, סביבתו של ישוב חקלאי מתקופת הבית השני, ישוב שהתקיים כאן גם בתקופת התלמוד (הרומית-ביזנטית).

תחנה 2 - "הבור ריק אין בו מים" (בראשית ל"ז כ"ד)

בסקר ארכיאולוגי נתגלו ברחבי נאות קדומים כארבעים וחמשה בורות, שסיפקו מים לישוב בן כ- 500 נפשות לפחות במשך תשע מאות שנה – מימי המקבים ועד התקופה הערבית הקדומה. במשך מאות שנים של הזנחה שובשו התעלות שניקזו את מי הגשמים אל הבורות הללו, והטיח שריפ מנכנים את דפנותיהם נסדק והתפורר, ממש כמתואר בדברי הנביא ירמיה (נ'י"ט) "בורות בורות נשברים אשר לא יכילו המים".

גם הבור הזה הוא בור נשבר, אשר איננו מכיל מים. בור כזה מזכיר לנו גם את הבור אשר לתוכו הושלך יוסף בעל החלומות על ידי אחיו. הסיפור התנייכי מדגיש: "והבור ריק, אין בו מים". אתם מוזמנים לרדת (**אל תשכחו להשאיר בחוף אחד מן החבורה!**) ולהכיר את שיטת החציבה ואת תבנית החלל של הבור, העשוי כחללו של כד מים נעק. כך גם תוכלו ממש לחוש את אשר חש ירמיהו כאשר הושלך אל הבור כפי שמתואר בתנ"ך (ירמיהו ל"ח, ו): "ויבבור אין מים כי אם טיט, ויטבע ירמיהו בטיט". עבורכם התקנו סולם לעלות בו מן הבור, אבל לא כי היה לירמיהו, אשר ניצל בזכות הוראת המלך, כמסופר בלשון התנ"ך: "וימשכו את ירמיהו בחבלים ויעלו אותו מן הבור".

לעומת הבור הזה, אשר נסדק במשך הדורות ואינו מכיל מים, יש בנאות קדומים בורות אשר כבר שוקמו וטייחו מחדש על ידינו, ומי הגשמים המתנקזים אליהם מכל הסביבה נשמרים בתוכם במשך כל השנה. בור כזה היה בפיו של רבי יוחנן בן זכאי דוגמא לשבח בו את את תלמידו רבי אליעזר בן הורקנוס, שהוא "בור סוד" – כלומר: מטייח היטב בסיד – שאינו מאבד טיפה".

תחנה 3 - בית בד מתקופת התלמוד

כאשר צופים בנקודה זו, בגובה 200 מטרים מעל פני הים, ניתן להבין את המציאות הגיאוגראפית של חבל ארץ יהודה. באופק, לצד מערב, נראה מישור החוף השטוח, בו נמתחה "דרך הים" אשר שירתה את המסחר בין מצרים, אשור ובבל. נאות קדומים ממוקמת לצידה של דרך רוחב אשר התפצלה מדרך הים לכיוון ירושלים. עולי הרגל היהודים נאספו בעת העלייה לרגל מכל הכפרים היהודיים באזור ועלו בצוותא לירושלים. עולי הרגל הנוצרים שהגיעו מנמל יפו אף הם השתמשו בדרך זו להגיע לירושלים.

שני בתי בד נוספים, מעיד על החשיבות הכלכלית של ייצור השמן באזור זה בתקופה האמורה. התושבים התמחו בגידול הזיתים ובהפקת השמן למאכל ולמאור, לרפואה ולבשמים. שמן זית זך כתית למאור הופק תוך הקפדה על דיני טהרה, והעוסקים במלאכה זו הקפידו להיטהר באחד מן המקוואות שמצאנו כאן ברחבי הכפר הקדום. בשמן זה הדליקו גם את מנורת שבעת הקנים שניצבה בבית המקדש בירושלים.

תחנה 4 - רובע המגורים הקדום

בחפירה הארכיאולוגית אשר חשפה רובע מגורים קדום, הנפרש כאן לפנינו, נפתח צוהר אל עולמם של אנשים אשר התגוררו במקום במהלך שלוש תקופות: החל בישוב היהודי מימי הבית השני וכלה בישוב איסלאמי קדום, כלומר: מן המאה הראשונה לפסה"נ ועד המאה השמינית לסה"נ. במשך כל הפרק הארוך הזה הותירו כאן אנשים את חותמם. הסימטה, הבתים והחצרות, על בורות המים שבהן, הם שרידים אילמים לחיי היום יום בקהילה החקלאית היהודית שהתקיימה כאן עד לאחר מרד בר-כוכבא (135 לספח"ס).

רובע מגורים זה הוא רק חלק קטן מן הכפר כולו, שהשתרע כאן על שישים דונם, ועדיין לא נחשף. במהלך התקופה הביזאנטית (המאות הרביעית עד השביעית – סוף תקופת התלמוד וראשית תקופת הגאונים) הפך כאן הכפר חקלאי לאכסניה ובצידה בית חווה חקלאי. שני אלה נתנו שירותי דרכים לעולים לרגל לירושלים. בתקופה זו נוספה במקום מערכת קשתות לתמיכת התקרה. אחת מן הקשתות הללו שחוזרה כאן לאחר שנחשפו אבניה המקוריות, שהיו פזורות על רצפת המיבנה.

בתקופה האיסלאמית הקדומה התקיים כאן כפר קטן, עליו מעידים המטבעות האיסלאמיים שנמצאו בין אבניו.

תחנה 5 - מכלאת צאן ובור

בני צאן ליד מקור מים, כגון בור או באר, מעלים בזכרונו את סיפורי המיפגעים בין אליעזר עבד אברהם ורבקה, בין יעקב ורחל, ולימים גם בין משה וציפורה.

בור זה הוא אחד הבודדים אשר שוקמו על ידינו, מתוך כל הבורות שנמצאו כאן בסקר הארכיאולוגי. לאחר שהוצא ממנו כל הסחף, טיייחו קירותיו וקרקעיתו, והוא מחזיק עכשו את מי הנגר הנאספים בו במשך ימות הגשמים. גם הבור הזה חצוב בצורת כד גדול, אשר פיהו צר ו"בטנו" רחבה. קיבולו נמדד בכמאתיים מטרים מעוקבים. על פי הבור מונחת חוליית אבן, שאת פיה היו סוגרים במכסה עץ או מתכת.

אתם מוזמנים למשוך בחבל ולדלות מים. זהירות! המים אינם ראויים לשתיה, אגט החזירו את הדלי המלא אל הבור אבל הבטיחו עצמכם שלא להסתבך בחבל כדי שלא יקויים בכך הפתגם "הלך החבל אחר הדלי" ואתם אתו אל תוך הבור...

נסו נא לחשב כמה דליים כאלה היה על רבקה לדלות כדי להשקות כל אחד מעשרת גמלוו המצאים של אליעזר ב- 120 ליטר מים!

אין הבור מתמלא מחולייתו

במסכת ברכות שבגמרא (כ"ג עמוד ב) מסופר על זקני ישראל, שבאו לפני דוד המלך ואמרו לו : "אדוננו המלך, עמך ישראל צריכין פרנסה! אמר להם : לכו והתפרנסו זה מזה." אמרו לו : "אין הקומץ שביעו את הארי ואין הבור מתמלא מחולייתו". המכיר את דרך הימלאותו של הבור יודע, כי הבור עשוי להתמלא רק בזכות הנגר של מי הגשם המנוקזים אליו משטח גדול, ובשום נים לא מטיפות הגשם החודרות הישר אל תוך חולייתו. במשל זה השכילו כחמי ישראל לעורר בחד את זכרונות נעוריו, כאשר רעה את הצאן במדבר, והיה עליו להילחם באריות שבאו לטרוף שה מן העדר, ולהשקות את צאנו במי הבורות, שלעולם לא יכלו להתמלא מחולייתיהם, אלא רק ממי הנגר של כל הגבעות מסיבים.

תחנה 6 - גת "משפחתית"

גת זו, שנחשפה בחפירותינו הארכיאולגיות בשנת 1989 נחצבה בימי הבית השני והיתה פעילה, ככל הנראה, עד לכמאה שנה לאחר חתימת התלמוד ומו המאה הראשונה עד למאה הששית לסה"ס, לפני כאלף וארבע מאות שנה.

הגתות מבנה בסיסי אחד להם – משטח דריכה דוד שעליו דרכו את הענבים. התירוש שסחט בדריכה נול בשיפוע המתון של המשטח אל עבר הנקב המוביל לבור האסיוף. לדברי רש"י, אשר אורז מושבו בצרפת הצטיין בכרמיו ובקיביו, הבור הזה נקרא יקב. רש"י הבין את מקור המילה "יקב" משרוש נ-ק-ב, כי בתוך הסלע נקבו בור. משרוש זה נגזרה גם המילה "מקבת" אשר בני ישעיהו (י"א 2-1) : "הִבְיִטוּ אֶל צוּר הַצֵּקֶתָם וְאֶל מַקְבֵּת בּוֹר הַקְרֶתָם..."

הדריכה בגת שהיתה מלווה בקריאות קצביות "הי-דד, הי-דד" נמצאת פעמים מספר בתנ"ך בהקשרים סמליים רבי ענין.

בדרכנו אל התחנה הבאה אנו עוברים ליד סככה, המצלה על גת גדולה ומפוארת, כנראה גת קהילתית. מיבנה הגת הזאת וחלקיה מבוארים בשלט ההסבר המוצב כאן לידה. על אופיה של הקהילה החקלאית, שקיימה כאן באזור זה את ההלכה יכול להעיד מקווה הטהרה שנחשף כאן, אשר נכיר אותו בתחנה הבאה.

תחנה 7 - מקוה טהרה במערה

במערה זו מצאנו מקווה טהרה מסוף תקופת הבית השני. מקווה זה נחצב מחוף ליישוב, בלב האזור החקלאי. הנכס מוזמנים לרדת לתוך המערה ולראות את המקווה שבו מחדהדים דברי התנאים מזה כאלפיים שנה : "הבדדין (העובדים בבית הבד) הנובצים (העובדים בבציר ודורכים בת) כיוון שהכניסין לרשות המערה דיו, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: צריך לעמוד עליהם עד שיטבולו" (משנה טהרות י"ז).

כאן אנו יכולים ממש לראות בדמוינו את עובדי האדמה, אשר בדרכם אל בני הבד ואל הגתות אשר עתה-זה ביקרנו בהם, היה עליהם להיכנס אל המערה הזאת ולהיטהר בה לקראת העבודה בייצור השמן והיין המיועדים לבית המקדש בירושלים.

מקווה טהרה חייב להכיל לפחות ארבעים סאה (כשלוש מאות ליטרים) "מים חיים" : "בארבעים סאה הוא טובל, בארבעים סאה חסר קורטוב אינו יכול לטבול" (משנה מנחות י"ב ד).

מקווה זה נחפר בידי צוות נאות קדומים בראשותו של הארכיאולוג צבי גרינהוט. המקווה חצוב בצורת מערה, שממדיה 15.3x3.4x4.3 מטרים, ויורדות אליו שבע מדרגות. מי הגשמים ("מים חיים") נקווים בו באמצעות משטח הסלע שמעליו. המים זורמים מבעד לחור החצוב בסלע ונופלים אל בריכה קטנה שנחצבה כאן כדי להוות אגן שיקוע לסחף, למניעת סתימה של המקווה.

תחנה 8 - הצלף - מצלפחד במדבר סיני ועד נאות קדומים בימינו

בטרם תשובו לכם כאן בצל הסככה לעיין בעלון ההדרכה שבידכם שימו לב לשרידי הכנסייה הביזאנטית הקטנה שבגנתה בתקופת התלמוד (בראשית המאה הרביעית לסה"ס). כנסייה זו הוקמה בחלקה על יסודות של גת אשר שרידיה נראים בפניה המזרחית-צפונית של המיבנה. מסתבר שמקום זה שימש בית תפילה לעולי הרגל הנוצריים בדרך לירושלים.

בשיחי הצלף (105) הגדלים כאן ליד השביל טמונים לנו סיפורים שתחילתם כאלף ושבע מאות שנה לפני שנבנתה כנסייה זו והמשכס ברצף הדורות עד לימינו, ובהחלטה לבחור בו כסמל נאות קדומים.

מדוע זיהה רבי עקיבא את ה"מקושש" בצלפחד?

סיפורו של מחלל השבת הראשון, אשר קושש עצים להסקה במדבר, וישלים על כך בחייו, מפורט בספר במדבר (ט"ו ל"ב-ל"ח) וידוע לרבים. לדעת רבי עקיבא, כמובא בתלמוד הבבלי (שבת דף צ"ו עמוד ב) היה המקושש הזה, שהתורה אינה מזכירה את שמו, לא אחר מאשר צלפחד, אשר "ימת במדבר" ו"יבחסאו מות", כעדות תמש בתונית בפני משה (כמסופר בספר במדבר פרק כ"ז). על אותו צלפחד נאמר באחד המדרשים המאוחרים כי "אילן צלף רמוז בשמו : צלף חד".

מה הביא את רבי עקיבא לזהות את המקושש האלמוני בצלפחד?

בימות הגשמים מתייבשים ענפי הצלף, ומקוששי עצים להסקה עוטים עליו כמוצא שלל. רבי עקיבא, שהיה בנעוריו רועה, אף הוא נוקט מסתמא לצלף כחומר הסקה בימות הגשמים, והיה מקושש אותו בשעת הצורך. הקיש אפוא רבי עקיבא פסוק למשך, מעשה למעשה, ונמצא לו כי המקושש, אשר מת בחטא חילול שבת ולא פורש בשמו, היה בוודאי אותו צלפחד, שלא פורש מה היה חטאו. ומה עוד, שאילן צלף, הרמוז בשמו של צלפחד, מרמז גם על עצם המעשה של יציאה לקושש עצי הסקה. אגב, הצלף כשם איש נמצא במפורש בספר נחמיה (ג' ל') בין בוני החומה הזוררים מבבל וזכר **חנן בן צלף**.

פרנסתו של בנות צלפחד

מסיפורי התורה ומתולדות התנחלות השבטים בארץ אנו יכולים ללמוד כי הצלף סיפק פרנסה לצאצאיו של צלפחד : כידוע מן הסיפור שבספר במדבר (כ"ז א-ז), זכו בנות צלפחד במאבקן לקבל נחלה בארץ. אולם היכן היתה נחלה זו? עדויות ארכיאולוגיות והיסטוריות על שמות מקומות כשמותיהן של בנות צלפחד (נעה, חולה, תרצה) מצביעות על איזורים בהר אפרים הצפוני. מדרונות רבים באיזורים אלה בנויים קרקעית גיר דלות, שלא יצלחו לגידול עצי פרי משובחים. לעומת זאת עולה בהן הצלף בהצלחה מרובה וגדל שם בהמוניו גם בימינו כצמח בר. נקל לשער, כי קדמונינו ניצלו מקומות כאלה לגידול הצלף ולטיפוחו.

על חשיבותו של הצלף כמקור לפרנסה יעידו כל ההלכות הקשורות בגידולו ובהפרשת המעשרות מלכיליו, הלכות הנמצאות במשנה, בתוספתא ובגמרא. עדות ציורית מיוחדת לכך נמצאת במדרש המובא בגמרא (שבת ק"י עמוד ב' ובמקומות אחרים):

"מעשה בחסדי אחד שנפרצה לו פרץ בתוך שדהו (בגדר המקיפה אותו) ומלך עליה לגזרה, ונזכר ששבת הוא, ונמנע אותו חסיד ולא נדהר, ונעשה לו נס ועלתה בו צלף וממנה היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו".

ומדרש קבלי מאוחר אף קושר את צלפחד מידוענו לסיפור הזה, וזו לשונו : "והחסיד הזה היה צלפחד, שחילל שבת, והוא היה המקושש... ונתגבר על יצרו ושמר את השבת... ועתה על ידי זה היתה לו פרנסתו... ואילן צלף רמוז בשמו – צלף חד..." "י"דבש לפי" ש החדי"א - חיים יוסף דוד אוולאי, יליד הארץ, מן המקובלים במאה ה-18).

למדרשים אלה, המקשרים את הצלף לצלפחד וליאותו חסיד" ולפרנסה

שזכה בה, יש, אם כן, שורשים עמוקים במציאות הקדומה מימי התנחלות השבטים בארץ.

העז באילנות סמל לנאות קדומים

"שלושה עינין הן: ישראל באומות, כלב בחיות ותרגול בעופות. ויש אומרים אף עז במהמה דקה, ויש אומרים אף צלף באילנות" (ביצה דף כ"ה עמוד ב). אכן, לא רבים הם האילנות המעוים פנים להיאחו במקומות כה רבים ושונים זה מזה בתנאי הגידול שלהם : בהר ובשפלה, בעמק ובאיזור החוף, במצוקי הסלעים ובמדבריות ואף בין אבני הכותל של בית וחומה. ידועים שיחי צלף שעלו בכתלי בתים וסבלו קיצוצים וכריתות מדי שנה בשנה. וראה: בכל פעם העלו מחדש ענפים, שגשגו והוציאו פרח, אף עשו פרי. ומעל לכל אלה מרשימה במיוחד השתקמותו של הצלף לאחר שריפה. דומה, שאין כמותו למהר ולהוציא מעיקרו ענפים ירוקים-רעניים מבין הענפים המפוחמים, אשר עתה-זה אכלה אותם האש. את מקומו ברשימת העוים קנה לו, אפוא, הצלף בין האילנות כפי שעם ישראל, אשר עקב תכונות ההישרדות שלו נחשב ל"עז באומות". הצלף בסמל נאות קדומים (עוצב בידי האמן צבי נרקיס) מספר אפוא לא רק קטע מתורת המקום, אלא מבטא גם את שאיפותיו לתעיד בהנבט פרי בכל יום ואת יכולתו להתגבר על כל המכשולים שעמדו בדרך הקמתו והתפתחותו במשך השנים.

תחנה 9 - ארז ואזוב: גאוה וענווה

"וַיִּנְדָּבֵר עַל הָעֵצִים מִן הָאֶרֶז אֲשֶׁר בְּלָבָנוֹן וְעַד הָאֲזוֹב אֲשֶׁר יָצָא בְּקִיר ..."

(מלכים א', ה' י"ג). שלמה המלך דיבר "על העצים" : מן העץ הגדול והמתנשא, הדרש קרקע טובה ומים רבים, ועד לעץ הזעיר, המסתפק במועט ונאחו בקיר הסלע הצחוח. שני עצים אלה נשתלו כאן יחד כשני סמלים מנוגדים בתנ"ך ובדברי חז"ל:

הארזים (101) העעירים הגדלים כאן עדיין רחוקים מלהגיע לאותם ממדים המציינים את אחיהם הגדלים בלבנון. ארז הלבנון הגדול והמתנשא, הדרש מים רבים וקרקע טובה היה לסמל הגאווה. בגובה הרב ובגופו האדיר סימל הארז את היוקרה שרצה שלמה להעניק לירושלים.

האזוב (102) – שיח קטן, שזוכות גבעוליו המעוצים נמנה אף הוא בלשון התנ"ך על העצים, נחשב לסמל הענווה : אף על פי שהוא משמש למאכל

ולתבלין, לרפואה ולחסקה, ומבוקש על ידי כולם, הריהו מסתפק במעט מים וקרקע, ויונק מזונו ישר מן הסלע.

אזוב אינו טחב

בתודעת רבים האזוב המקראי איננו השיח הריחני הגדל כאן, אלא הטחב הירוק הגדל על גזעי עצים, כותלי בתים וקירות סלעים, במיוחד בצידם הצפוני המוצל והטחוב. זהו זה קנה לו מהלכים בגולת אירופה כבר לפני מאות שנים : הרי כתוב "...ועד האזוב אשר יצא בקיר...". – ומי יוצא בקיר אם לא הטחב? ומה גם שהאזוב הוא סמל הענווה בניגוד לארז, המסמל את ההתנשאות. ומי הוא הצמח הנמוך ביותר אם לא הטחב? אלא שהגדרה זו אינה עולה בקנה אחד עם הנתונים האחרים על האזוב הנמצאים במקורות, כגון המושג "אגודת אזוב", אותה טבלו בדם הקרבן אשר בסף ובה הגיעו

"אל- המשקוף ואל-שתי המזוזות..." (שמות י"ב כ"ב) או התיאורים במשנה ובתוספתא, העוסקים בקלחי אזוב, בגבעוליו, בתימורות שלו, בפרחיו וכיוצא בהם. גם מעצם הפסוק המובא לעיל, המדבר על חכמת שלמה, עולה לנו כי האזוב הוא ממיני הצמחים המעוצים ("עצים" בלשון המקרא), ובוודאי שאינו יכול להיות ממיני הסחבים. דבר זה ביטא רש"י כבר לפני עצמד כארז הזה, החפילי הקדוש ברוך הוא כאזוב הזה, שהכל דשין אותו" (מדרש הגדול, מצורע י"ד ד').

אמנם, דשים את עלי האזוב היבשים כדי להכין מהם את התבלין הידוע כיום בכינויו הערבי "זועתר". בתבלין זה אינו אלא עזי אזוב ש"דשוי" אותם יחד עם פירות האוג החמצמצצים (בדרככם זהה זיהיתם בוודאי את האוג לפי מספר 146) ומעט זרעי שומשומן.

ארז ואזוב בטקס טהרת המצורע

לפי ספר ויקרא (תחילת פרק י"ד) חייבו את המצורע שנרפא מצרעתו בטקס אשר בו היה עליו להביא, בין היתר, ארז ואזוב. שואלים בעלי המדרש : "מה טיבו של עץ ארז ואזוב אצל מצורע? הוא שאומרים לו : מפני שהגבהת עצמד כארז הזה, החפילי הקדוש ברוך הוא כאזוב הזה, שהכל דשין אותו" (מדרש הגדול, מצורע י"ד ד').

אמנם, דשים את עלי האזוב היבשים כדי להכין מהם את התבלין הידוע כיום בכינויו הערבי "זועתר". בתבלין זה אינו אלא עזי אזוב ש"דשוי" אותם יחד עם פירות האוג החמצמצצים (בדרככם זהה זיהיתם בוודאי את האוג לפי מספר 146) ומעט זרעי שומשומן.

ארז ואזוב במעשה דוד ובת שבע

אחת הדוגמאות היפות לשימוש בסמל זה נמצאת במדרש המובא בגמרא (סנהדרין ק"י, עמוד א'):

"אמר רב יהודה אמר רב: ששה חדשים נצטרע דוד ונסתלקה הימנו שכונה, ופירשו ממנו סנהדרין. נצטרע – כתוב **יחטאני באזוב וטהר תכבסני** ומשלג אלבין" (תהלים י"א ט). מסתבר כי חטאו של דוד בבת שבע נתפס במסורת ישראל כחטא ההתנשאות והגאווה. הרי במעשה זה התנשא דוד כארז ליטול לעצמו זכויות יתר- כדרך מלכי הגוים, בניגוד למשפט המלך בישראל המפורט בתורה (דברים י"ז ט"ו-כ).

האזוב יוצאי מצרים

אם נעמיק בסיפור יציאת מצרים נוכל לראות את סמל הענווה שבאזוב משתקף גם בהוראה שינתנה לביל מכת בכורות : "וַיִּלְקְחֶתָם אֲזוֹב וְטְבַלְתָּם בְּדָם אֲשֶׁר בַּסֵּף וְהָעֵצִים אֶל הַמִּשְׁקָף וְאֶל שְׁנֵי הַמְּזוּזוֹת ... " (שמות י"ב כ"א) : ראה לנו, שבבחירת האזוב כמכשיר לסימון בתיהם בדם הקרבן נרמז לפני ישראל שעליהם לראות את תבוסת המצרים במלוא הענווה ולא לחוג את הנצחון כאילו הוא פרי כוחם ועוצם ידם. ברוח זו נמסר גם המדרש על המלאכים שהחלו לומר שירה כאשר כיסה הים את המצרים שרדפו אחר בני ישראל, והקדוש ברוך הוא נוף בהם : "מעשׂי יידי טובעים בים ואתם אומרים שירה?" (סנהדרין ל"ט, ע"ב).

תחנה 10 - מי הוא מלך העצים במשל יותם?

אנחנו נמצאים כאן מתחת לעץ בעל ענפים קוצניים ופירות הדומים לתפוחים

